

Toimittaja Elena Harju: Sana fani tulee sanoista fanaatikko, mikä tarkoittaa myös kiihkoilijaa, mutta fanittaminen on paljon muutakin kuin tunteellista suhteet mistä populaarikulttuuriin. Minä olen Elena Harju, ja mun kanssa studiossa keskustelemassa fanituksesta ja erityisesti fanifiktioista on väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi. Tervetuloa.

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Moi, kiva olla täällä.

Toimittaja Elena Harju: Tutkit Harry Potter fanifiktiota. Mitä lyhyet määriteltynä on fanifiktio?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Eli fanifiktio tarkoittaa siis fanien toisille faneille kirjoittamia tekstejä, jotka perustuu yhteen tai useampaan lähdeteokseen. Eli nää voi olla siis esimerkiksi romaaneja, elokuvia, musikaaleja, oikeastaan ihan mitä tahansa vaan. Fanifiktio voi kirjoittaa myös oikeista henkilöistä. Tosin se on harvinaisempaa.

Toimittaja Elena Harju: Fanifiktio mielletään nykyään tänä päivänä vahvasti internetin tuotteeksi, mutta se on vanhempi ilmiö. Tiedetäänkö sitä, että kuinka vanha?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No siitä on vaihtelevia käsityksiä, että joidenkin tutkijoiden mukaan voi sanoa että fanifiktiota on kirjoitettu jo antiikin Roomasta saakka, koska silloin uudelleen kirjoitettiin ja varioitiin toisten ihmisten kirjoittamia tekstejä, mutta semmoisena niin ku julkaistuna tekstilajina fanifiktion juuret yltää sinne 20 luvulle saakka, jolloin tämmöisissä fanilehdissä julkaistiin esimerkiksi Arthur Conan Doylen Sherlock Holmes -teoksiin perustuvia fanitekstejä ja Jane Austenin teoksiin pohjautuvia kirjoituksia.

Toimittaja Elena Harju: Eli sitä on ennen internetiä julkaistu lehdessä muun muassa?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: On kyllä, silloin tosiaan 20-luvulla alettiin julkaista fanilehdissä, ja sitten toinen semmoinen fanifiktion buumi tuli silloin 60–70-luvulla tämän tämmöisen niinsanotun TV-fandomin myötä. Eli Star Trek -sarja sai ihmiset kirjoittamaan tosi paljon fanifiktiota, ja oikeastaan jos ajatellaan sitä nykyajan fanifiktiota niin voi sanoa, että se on lähtöisin sieltä 60-luvulta, että silloin esimerkiksi tuli valtavirtaan tämmöiset homorepresentaatiot fanifiktiossa.

Toimittaja Elena Harju: Harry Potter on siis suosittu fanifiktion kohde ja Star Trek ollut aikaisemmin. Onko jotain muuta, mikä on nyt pinnalla?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No oikeastaan voisi sanoa, että edelleen on ne Sherlock Holmesit ja ja sitten Jane Austenit, Mitkä oli jo silloin 100 vuotta sitten. Mutta

sitten niiden lisäksi esimerkiksi Taru Sormusten Herrasta on suosittu, sitten tämä manga- ja anime sarja Naruto, sitten Twilight ja Star Wars on muutamia aika suosittuja. On toki muitakin, mutta nämä nyt tulee ensimmäisenä mieleen. Sitten noi Marvelin hahmot on kanssa aika suosittuja kohteita.

Toimittaja Elena Harju: Eli hyvin monenlaisia.

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Kyllä.

Toimittaja Elena Harju: Miten uskollista fanifiktio yleensä on sille lähdelehdelle?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No fanifiktio voi olla esi- tai jatko-osia lähdelehdelle tai siinä voidaan uudelleenkirjoittaa jotain sen alkuperäisen teoksen tapahtumia. Että sanoisin, että oikeastaan aika lailla usein niin kun ne hahmot tai se tarinamaailma, tai sekä että, on uskollisia sille lähdelehdelle, mutta tapahtumat välttämättä ei. Että sitten on tällaista fanifiktiota, että ne hahmot saatetaan siirtää vaikka johonkin aivan toisenlaisia ympäristöön, ja Harry Potter hahmot saattaa seikkailla vaikka amerikkalaisessa high schoolissa, tai Game of Thronesin hahmot saattaakin seikkailla yhtäkkiä Tylypakkassa.

Toimittaja Elena Harju: Jos kirjoitetaan oikeasta ihmisestä fanifiktiota, niin mikä silloin palvelee lähdetekstinä?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No silloin ei varsinaisesti ehkä ole olemassa semmoista lähdetekstiä. Silloin vois kuvitella, tai no, se riippuu tietenkin, että minkälainen hahmo on kyseessä. Esimerkiksi Donald Trumpista on kirjoitettu jonkin verran fanifiktiota, ja mä näkisin, että silloin ehkä ei oo välttämättä kyse siitä, että fanitettaisiin Donald trumpia, vain enemmänkin vähän niinku poliittisesta satiirista tai parodiasta, jolloin lähdetekstinä voi olla esimerkiksi Donald Trumpin antamat haastattelut tai twiitit. Toki varmasti on ihmisiä, jotka kirjoittaa ihan faninkin näkökulmasta Donald trumpista. Mut sitten tämmöset oikeisiin henkilöihin perustuvat fanifiktiolehdet, joissa sitten taas se on joku tämmönen fanituksen kohde, kuten vaikka One Direction -poikabändin jäsenistä on kirjoitettu fanifiktiota, niin silloin sitten taas sitä semmoista varsinaista lähdelehdettä ei ehkä ole. Että siinä sit vaan pohjataan siihen artistiin, tai ehkä sitten tavallaan sen julkiseen imagoon.

Toimittaja Elena Harju: Viimeinen Harry Potter kirja on ilmestynyt 2007, ja siitä on jo yli kymmenen vuotta nyt, mutta fandom eli faniyhteisö on vieläkin aktiivinen. Niin mikä pitää sitä yhteisö pystyssä nyt, kun lähdemateriaalia ei enää tule?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No oikeastaan lähdemateriaalia kyllä on vielä tullut sen viimeisen kirjan jälkeen, vaikka varsinaisia Harry Potter -kirjoja ei oo tullut, niinku näitä sarjan osia, mutta on tullut esimerkiksi nää Fantastic Beasts -elokuvat, ja sitten on tullut tämä Cursed child -näytelmä, eli Kirottu lapsi -näytelmä, joka on ikään kuin jatkoa Pottereille. Että vaikka nämä jakaa mielipiteitä fanien keskuudessa, varsinkaan se kirottu lapsi näytelmä ei ole saanut niin hirveästi suosiota, niin se on silti toiminut lähdemateriaalina monille tällaisille niin kutsutuille next gen -ficeille, jotka siis on tällaisia Harryn ja kumppaneiden lasten elämää kuvaavia fanifiktiokirjoituksia. Ja sitten Rowlinghan on itse kuitenkin aika aktiivisesti niinku laajentanut ja jatkanut sitä Potterin maailmaa netissä. Et hän on julkaissut hyvin paljon, paljon kaikkia tekstejä ja niinku lisää tietoa siitä, että minkälaisia lainalaisuuksia siellä taikamaailmassa on. Et nää on tietysti varmasti toimineet myös inspiraationa, vaikka nekin on kyllä herättänyt sitten joissakin faneissa ristiriitaisia tunteita. Sit mä sanoisin, että että se niinku mikä pitää sitä fanifiktiota tai faniyhteisöä pystyssä niin on varmasti se yhteisöllisyys, että siellä on niin paljon niitä sen saman intohimon jakavia ihmisiä, jotka sitten lukee sun tekstejä joita sä kirjoitat, ja joiden tekstejä sä voit lukea, ja joiden kanssa voit jakaa sitä kiinnostusta sitten siihen Potterin maailmaan.

Toimittaja Elena Harju: Eli pystytään lisäämään siihen alkuperäiseen lähdetekstiin, mut sitten otetaan ehkä jostain muualta vaikutteita, siitä, mitä on tullut sen jälkeen.

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Kyllä, Joo, ja sit voi sanoa, että oikeastaan nää julkaistut fanifiktioiteksitkin jo toimii semmoisena lähdeaineistona uusille teksteille.

Toimittaja Elena Harju: Okei, eli fanifiktio pystyy perustaan toiselle fanifiktioille?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No periaatteessa joo, ei ei ehkä sillä tavalla, että aivan kokonaan, koska siellä kuitenkin on se alkuperäinen teos niinku niiden molempien tekstien taustalla. Mutta hyvin paljon näkyy tällaisia niinku toistuvia trooppeja ja elementtejä fanifiktiossa. Ja faniyhteisön sisällä muodostu sellaisia, jos ajatellaan, että kaanon tarkoittaa sitä niinkun virallista linjaa, mitä se alkuperäisteos tai teokset edustaa, niin sitten jotkut puhuu faanonista, että se on se fanien muodostama kaanon siitä, miten vaikka joku hahmo käyttäytyy tai miltä se näyttää. Varsinkin, jos sitä ei oo hirveän tarkasti kuvattu lähdeoteoksissa. Ja sit jotkut puhuu myös headcanonista, joka tarkoittaa sitä, että että miten itse kuvitella jonkun. Joillakin saattaa olla todella spesifejä headcanoneita, että vaikka joku saattaa sanoa, että mä kuvittelen, että että Lavender Brownin hahmo meni opiskelemaan

muotisuunnittelua ja nyt töissä Madame Malkinin pukuliikkeessä Viistokujalla, ja se on hänen headcanon.

Toimittaja Elena Harju: Ja hän kirjoittaa sitten siitä omasta?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Ja hän kirjoittaa Sitten tarinoita, missä Lavender on töissä siellä siellä pukuliikkeessä.

Toimittaja Elena Harju: Vieraana väitöstutkija Helena Mäntyniemi ja puhutaan fanifiktiosta eli fanien toisille faneille tekemistä tekstistä. Mikä on sellainen asia, mikä ihmisiä ja sitten motivoi tekemään fanifiktiota?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No siinä varmasti aika monia, monia eri tekijöitä, ja tietysti se niin kun rakkaus ja kiinnostus sitä tiettyä teosta kohtaan ja sen maailmaa kohtaan, että vaikka se tarina on virallisesti loppunut, niin sitten ei halua ei halua sen niinku päättyvän, et haluaa jatkaa sitä, haluaa elää edelleen siinä maailmassa ja sitten jakaa sitä muiden ihmisten kanssa. Sit et toisilla on tietysti varmasti myös se halu niinku itse kirjoittaa ja julkaista omia tekstejä, ja se fanifiktio voi olla ehkä niin kun helpompi tapa sitten lähteä siihen kuin kirjoittaa aivan niinku puhtaalta pöydältä jotakin täysin uutta, koska siinä kuitenkin on niin paljon jo sitä semmosta valmista, mitä voi sitten ammentaa.

Toimittaja Elena Harju: Se on ehkä sit semmonen oman luovuuden kanava.

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Joo kyllä, kyllä se on, ja sitten tietysti niinku tää faniyhteisö siinä ympäri niin, niin tota on varmasti monille tärkeä semmonen niinku yhteisöllisyyden tarjoava paikka.

Toimittaja Elena Harju: Kun fanifiktio lähtee rakkaudesta siihen tarinaan ja jonkun toisen luomaan maailmaan, niin millä tavalla usein suhtaudutaan sitten alkuperäiseen kirjailijaan henkilönä?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No se varmasti riippuu hyvin paljon tota kirjailijasta ja fandomista. Mä en oikeestaan oo niin hirveesti tutkinut muita fandomeja tarkasti kuin tätä Potteria, niin mä en sillä tavalla osaa tarkalleen sanoa, että miten muissa fandomeissa suhtaudutaan siihen kirjailijaan, mutta mä kuvittelisin, että aika usein varmaan se suhtautuminen kirjailijaan on semmoinen niinku kunnioittava, koska se on kuitenkin luonut sen sen maailman, ja ne teokset, joihin sitten ne fanifiktio-tekstit perustuu. Mutta esimerkiksi nyt Rowlingin tapauksessa niin varsinkin viime aikoina se suhtautuminen on

ollut aika ristiriitaista näiden Rowlingin transfobisten tai transfobisiks tulkittujen ulostulojen jälkeen.

Toimittaja Elena Harju: Joo, J.K. Rowling twiittasi kesällä vahvasti transfoobisilta vaikuttavia mielipiteitä, niin millä tavoilla faniyhteisö sitten käsitteli tätä?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Tästä on ollut puhetta jo jonkin aikaa niin kuin aiemmin oikeastaan faniyhteisön keskuudessa, mutta nyt vasta niin kuin näiden selkeämpi en ulostulojen myötä viime kesänä tosiaan niin se asia on sillai noussut kokonaan niinku pinnalle, tai sillai vahvasti pinnalle, että että hyvin niinku eri lailla on reagoitu. Jotkut on niinku päättäny ihan kokonaan jättää fandomin, koska heitä on ahdistanut niin paljon se tilanne tai on halunnu ainakin ottaa siihen vähän niinku etäisyyttä joksikin aikaa ja miettiä omaa suhdettaan siihen fandomiin. Sitten toiset on julistanut, tota, kirjailijan kuolemaa ja ilmoittanut, että Rowlingia ei oo enää olemassa heille, ja Potter kuuluu faneille, ja Rowlingista on käytetty niin kun aika huvittavia kiertoilmaisuja, kuten ”Hän, joka jääköön nimeämättä”, joka siis tietenkin viittaa Voldemortiin. Ja sitten toisaalta Rowlingia on myös niinku kyllä haukuttu ihan todella paljon ja todella rumasti myös siellä faniyhteisössä. Ja tota sitten tietysti on niitäkin jotka ei sitten yksinkertaisesti välitä tai halua ottaa kantaa, tai joille sillä ehkä oo niinkun väliä, ja jotka on ehkä pitkään kokenut, että että fanifiktio on niinku niin omaan maailmaansa, ettei, ettei sillä Mitä Rowling sanoo tai tekee oikeestaan oo niinku sitten väliä.

Toimittaja Elena Harju: Ootko huomannut mitään sellaista, et sitä ois käsitelty fanifiktiossa, tätä tilannetta?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: No joo, kyllä sitä jonkin verran on käsitelty. Tietysti hirveen paljon on erilaisia tällöisiä niin kun yhteisöllisiä festejä, ne on semmosia niin kun kirjoitustapahtumia, joissa kirjoitetaan niinku yhteisöllisesti tarinoita. Yleensä niissä on joku tällöinen niin kuin aikaraja, että, et kirjoitetaan vaikka kahdessa kuukaudessa tietyn pituinen tarina, ja yksi fani kirjoittaa toiselle toisen toiveiden mukaan, tai sitten joku tällöinen yhteinen teema, et voi olla vaikka et kuvataan lesbosuhteita Harryn ikäpolven tyttöjen keskuudessa, tai näin. Niin tota niin tällaisia niinku transhahmoja kuvaavia festejä on ollu jo aikaisemmin, mutta kyllä mä niin kun oon huomannut semmosta, että ehkä siihen yritetään vielä enemmän niinku kiinnittää nyt huomiota, että tota, että painotetaan sitä, että esimerkiksi tällöisessä lesbofesteissä voi sitten kuvata myös niinku transnaisia vaikka hahmoina, vaikka aiemminkin on voinut, mutta että nyt se vielä kirjoitetaan selkeämmin auki.

Ja tota, sitten oon nähnyt myös jonkin verran tämmösiä meemejä, joita itse pidän yhtenä fanifiktion ilmentymänä, että kirjoitetaan niinkun semmosia kohtauksia, missä esimerkiksi transtyttö tulee Tylypahkaan, ja sitten hän on huolissaan siitä, että pääseekö hän oikeaan maku saliin sinne niinku tyttöjen puolelle, ja sitten hän pääsee sinne. Kun siellähän on joku semmoinen, ainakin yhdessä kirjassa mainitaan Potter-kirjassa että, että niinkun pojat ei pääse sinne tyttöjen makuusaliin. Niin niin sitte tota, sit hän saa niinku tavallaan semmosen rohkaisevan kokemuksen siitä, että hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on, ja hänen identiteetti hyväksytään.

Toimittaja Elena Harju: Fanifiktion kautta sit tavallaan käsitellään tätä kirjailijan kuolemaa, tai kirjailijasta erkanemista.

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Kyllä.

Toimittaja Elena Harju: Voiko niin käydä jossain tapauksessa, et fanifiktio puolestaan vaikuttaa kirjailijaan?

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Kyllä varmaan sellaisiakin tapauksia on olemassa, mulla ei itsellä oo nyt tästä varsinaista esimerkkiä, mut kyllä niinku fanitutkimuksessa yleensä ja fanien keskuudessa puhutaan siitä niin kutsutusta fanservicestä, että, että kaiken maailman faniteorioita tietysti kirjoitetaan koko ajan Internettiin esimerkiksi meneillään olevista sarjoista, ja sitten jos ne faniteoriat jotenkin pitääkin paikkansa, tai vaikka joku fanien toivoma romanttinen pari toteutetaan siinä sarjassa, niin sit fanit miettii, että onko tää nyt, onko tekijät nyt vaan kirjoittanut tänne niinku fanien takia tänne vai, vai onko tässä sitten, onks se alunperin ajateltu.

Toimittaja Elena Harju: Kirjailija ei kuitenkaan voi toimia ilman faneja, mutta ilmeisesti fanit voi toimia ilman kirjailijaa aivan hyvin. Minä olen Elena Harju, ja mun kanssa fanifiktiosta puhumassa oli väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi. Kiitos paljon.

Väitöskirjatutkija Helena Mäntyniemi: Kiitos.